

Розгон Ольга Володимирівна

кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку

НАПрН України

ORCID: 0000-0001-6739-3927

**РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ
СТУДЕНТСЬКОГО БІЗНЕС-ІНКУБАТОРА,
СТВОРЕНОГО НА БАЗІ ДОСЛІДНИЦЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

До інноваційної інфраструктури дослідницького університету зазвичай відносять і бізнес-інкубатори. Автором робиться висновок, що слід розмежовувати студентські бізнес-інкубатори та студентські інноваційні бізнес-інкубатори. Окремо наводяться авторські визначення цих інноваційних структур.

У науковій праці розглядаються правове поняття і види студентських бізнес-інкубаторів. Проаналізовані організаційно-правові форми бізнес-інкубатора: складова технопарку / наукового парку ЗВО; структурний підрозділ ЗВО; молодіжна неприбуткова організація ЗВО.

Ключові слова: бізнес-інкубатор, дослідницький університет, ЗВО, трансфер технологій.

Rozghon Olha

PhD, Associate Professor, Leading Researcher of Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative

Development of NALS of Ukraine

ORCID: 0000-0001-6739-3927

REGIONAL ASPECTS OF DEVELOPMENT OF STUDENT BUSINESS INCUBATOR, CREATED ON THE BASIS OF RESEARCH UNIVERSITY

Business incubators are usually included in the innovative infrastructure of a research university. The author concludes that a distinction should be made between student business incubators and student innovative business incubators. Author's definitions of these innovative structures are given separately.

The scientific work considers the legal concept and types of student business incubators. The organizational and legal forms of the business incubator are analyzed: a component of the technopark / science park of the higher education institution; structural subdivision of a higher education institution; youth non-profit organization of higher education institution.

Keywords: business incubator, research university, institution of higher education, technology transfer.

Україна має великий потенціал діяльності бізнес-інкубаторів, зокрема академічних, які є невід'ємною складовою національної інноваційної системи. Актуальності набуває розвиток мережі бізнес-інкубаторів при закладах вищої освіти (далі — ЗВО), метою якої є навчання студентів і вчених щодо втілення в бізнес результатів їх наукових досліджень та розвиток інноваційного підприємництва в університетах. Про це йдеться в Меморандумі про співпрацю та взаємодію між МОН і ГО «Платформа інноваційного партнерства» (Інкубатор Молодіжного підприємництва (Youth Entrepreneur Incubator – YEPI)).

Цілком невирішеним залишається питання визначення, правового статусу і врегулювання діяльності *бізнес-інкубаторів* та, зокрема, функціонування студентських бізнес-інкубаторів. Для вирішення цього питання слід проаналізувати цей суб'єкт як тип інноваційної структури для впровадження законодавчої ініціативи щодо його функціонування на *базі ЗВО та наукових установ*.

За п. 24-1 ст. 32 Закону України «Про вищу освіту» ЗВО мають рівні права, що становлять зміст їх автономії та самоврядування, у тому числі мають право: формувати на своїй базі інноваційні структури різних типів (наукові й технологічні парки, *бізнес-інкубатори*,

малі підприємства тощо) на засадах поєднання інтересів високотехнологічних компаній, науки, освіти, бізнесу та держави з метою виконання і впровадження інноваційних проєктів. Після погодження рішення Центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки *відбувається* утворення науково-навчальних і науково-дослідних об'єднань, що здійснюють наукову, науково-технічну та інноваційну діяльність спільно з науковими установами та організаціями Національної академії наук України, національних галузевих академій, бізнес-інкубаторів.

ЗВО, які є засновниками бізнес-інкубаторів відповідно до статуту, мають право шляхом внесення нематеріальних активів (майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності) брати участь у формуванні їх статутного капіталу та проводити спільні наукові дослідження, демонстраційні досліди тощо, у тому числі з використанням земельних ділянок, які знаходяться в постійному користуванні ЗВО (статті 68, 70 Закону України «Про вищу освіту»).

У Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року від 10.07.2019 р. № 526-р визначається необхідність забезпечення державної підтримки *створення та ефективного функціонування на базі ЗВО і наукових установ безперервного ланцюга стартап-школа — акселератор — бізнес-інкубатор*, а для вирішення проблем, пов'язаних із захистом та використанням об'єктів інтелектуальної власності, створених із використанням коштів державного бюджету, необхідним є започаткування пілотних проєктів зі створення елементів інноваційної інфраструктури (у тому числі бізнес-інкубаторів).

Маматова Т. зазначає, що однією з найбільш зручних форм забезпечення взаємодії між науковими закладами, представниками влади, бізнесу та населення на місцевому рівні є *академічні бізнес-інкубатори*. У них створюються умови для становлення засад інноваційного підприємництва, орієнтованого на впровадження передових технологій і виготовлення товарів (або надання послуг), що відповідають актуальним потребам ринку.

Вивчення інформації щодо національних *академічних бізнес-інкубаторів* дає підстави виділити такі організаційно-правові форми

їх існування в Україні: складова технопарку / наукового парку ЗВО; структурний підрозділ ЗВО; молодіжна неприбуткова організація ЗВО. Остання з перелічених організаційно-правових форм стає все більш поширеною (громадське об'єднання) [1]. Таким чином, *бізнес-інкубатор*, створений при ЗВО, вчена визначає як «*академічний бізнес-інкубатор*» (громадське об'єднання).

Аналізуючи ст. 30 Закону України «Про вищу освіту», можна зробити висновок, що саме *дослідницький університет* (характеристики якого дають змогу визначити, що ЗВО забезпечує розвиток держави в певних галузях знань за моделлю поєднання освіти, науки та *інновацій*) може на своїй базі сформувати бізнес-інкубатор, метою якого є підтримка малих і середніх підприємств *інноваційного* типу.

За ст. 14 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» до *об'єктів інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва* належать бізнес-центри, *бізнес-інкубатори*, *інноваційні бізнес-інкубатори*, науково-технологічні центри, центри трансферу технологій, фонди підтримки малого підприємництва, лізингові компанії, консультативні центри, інші підприємства, установи та організації, основним завданням яких є сприяння розвитку малого і середнього підприємництва. Як бачимо, у цьому законі зазначені два види: *бізнес-інкубатори* та *інноваційні бізнес-інкубатори*, але їх тлумачення термінів не наведено.

У 1998 р. виникла «Українська асоціація бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів», яка об'єднала наявні бізнес-інкубатори і структури, що надавали підтримку бізнес-інкубаторам. За офіційними даними «Української асоціації бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів», в Україні зареєстровано 69 *бізнес-інкубаторів*, з яких 24 – *інноваційних*, але реально функціонуючих таких інфраструктур приблизно в 10 разів менше. Це, зокрема, бізнес-інкубатори у Білій Церкві, Сімферополі, Харкові, Славутичі, Чернігові, Києві, Львові [2].

Згідно зі ст. 8 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» держава сприяє створенню молодіжних бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів для реалізації про-

грами підготовки молоді до *підприємницької діяльності, надання інформаційних і консультативних послуг.*

Якщо урахувати, що цей Закон визначає загальні засади створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молодих громадян України, а держава підтримує і сприяє розвитку підприємницької ініціативи та діяльності молоді, то можна припустити, що йдеться про створення бізнес-інкубатора при ЗВО, зокрема, *студентського бізнес-інкубатора* як частини інноваційної системи університету.

У *студентському бізнес-інкубаторі* студенти і наукові співробітники мають змогу комерціалізувати власні ідеї та результати досліджень, а підприємці-початківці можуть отримати допомогу у правильному юридичному оформленні прав на ідею, розробленні технологічного та фінансового плану її доведення до промислового випуску продукції, а також доступ до приміщень і необхідного обладнання. Тобто формування бізнес-інкубаторів у ЗВО сприяє активізації академічного середовища разом із формуванням нової підприємницької культури. Цілі навчального закладу при створенні бізнес-інкубатора: економічні, науково-технологічні, освітні, соціально-політичні [3].

Але необхідно зазначити, що не завжди студентські інноваційні бізнес-інкубатори функціонують саме як *інноваційні*. Основною метою *студентського інноваційного бізнес-інкубатора* повинен бути захист і представництво інтересів студентів через перетворення інноваційних студентських ідей, проєктів у готові наукоємні продукти та/або діючі інноваційні підприємства шляхом надання організаційної, адміністративної, інформаційно-консультаційної та науково-методичної підтримки.

Функціонування *студентських інноваційних бізнес-інкубаторів* (далі – СІБІ) сприяє самостійній роботі студентів і процесу формування їх наукового мислення та підприємницьких здібностей. Це дієвий механізм підтримки талановитої молоді та залучення до роботи найперспективніших наукових шкіл університетів. Студентський інноваційний бізнес-інкубатор має певні завдання, а саме:

– бути центром формування, генерації та освоєння знань, у якому відбувається обмін ідеями, технічними й управлінськими ноу-хау;

– допомогти максимально можливій кількості студентів створити своє інноваційне підприємство, яке зможе самостійно функціонувати поза межами СІБІ;

– презентувати інвесторам підготовлені бізнес-проекти студентів;

– створити територіальний кластер інноваційних підприємств, які розвиватимуться і впливатимуть на розвиток місцевої та регіональної технологічної бази.

Студентський інноваційний бізнес-інкубатор може надавати послуги для створення інноваційного бізнесу:

– надання окремих приміщень (для зустрічей, переговорів тощо);
– допомога в отриманні доступу до технологічного обладнання;
– навчання щодо отримання грантів, залучення інвестицій та досвідчених учасників інноваційного підприємництва;

— консультування з питань оформлення прав інтелектуальної власності;

– підготовка менеджерів-підприємців для відкриття власної справи, надання консультацій майбутнім підприємцям із питань реєстрації підприємств, бухгалтерського обліку, бізнес-планування;

— залучення до обміну досвідом учасників [4].

Бізнес-інкубатори *можуть бути розташовані в технопарках* і користуватися інноваційною інфраструктурою ЗВО та обладнанням центрів колективного користування і лабораторій. Частина бізнес-інкубаторів має галузеву специфіку, яка може бути обумовлена наявністю центру колективного користування або спеціалізованого поєднаного фонду (що характерно для інкубаторів інтернет-проектів) [5, с. 266]. Прикладом, існування *бізнес-інкубатора як складової технопарку* є бізнес-інкубатор Національного університету «Львівська політехніка». Він є відділом технопарку, створеного для розвитку інноваційної екосистеми та забезпечення розвитку академічного підприємництва, зокрема серед студентів, через формування середовища підтримки (акселерації) інноваційної та інвестиційної діяльності

ті. Припускаємо, що він створений у формі громадської організації та є неприбутковою організацією.

Значимо, що згідно зі ст. 1 Закону України «Про громадські об'єднання» громадська організація – це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи. Воно може здійснювати діяльність зі статусом юридичної особи або без такого статусу. Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи є непідприємницьким товариством, основною метою якого не є отримання прибутку.

Студентський бізнес-інкубатор може функціонувати на базі *наукового парку* ЗВО. Слушними прикладами є: 1) Студентський бізнес-інкубатор наукового парку КНУ (Start-up Business Incubator KNU) як молодіжна бізнес-платформа, що об'єднує молодих науковців та студентів з метою вирішення прикладних завдань бізнесу шляхом виконання інноваційних стартап-проектів; 2) студентський інноваційний бізнес-інкубатор НТУ «КПІ» (бізнес-інкубатор Polyteco). Він зареєстрований як ТОВ «Інноваційний бізнес-інкубатор «Київська Політехніка» (види діяльності: дослідження та експериментальні розробки у сфері суспільних і гуманітарних наук). Як приклад бізнес-інкубатора при ЗВО вкажемо бізнес-інкубатор при Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», основна мета якого допомогти студентам втілити в життя власні бізнес-ідеї, підготувати до реалізації інноваційні проекти, створити якісні бізнес-продукти, виростити сильних студентів-підприємців. Відповідно, студентський інноваційний бізнес-інкубатор при ЗВО може існувати і як ТОВ.

Як структурний підрозділ ЗВО (лабораторія) функціонує (академічний) бізнес-інкубатор при ХНУРЕ (входить до Програми «УЕР!»). Як молодіжна неприбуткова організація ЗВО існує студентський бізнес-інкубатор при КНЕУ ім. В. Гетьмана, що надає можливість новим компаніям та молодим підприємцям на етапі запуску, започаткування і становлення власного бізнесу здійснити все з мінімальними витратами.

«*Бізнес-інкубатори*» та «*інноваційні бізнес-інкубатори*» розуміємо як інституції, організації інноваційної інфраструктури.

Оскільки тлумачення досліджуваних термінів не зазначено як суб'єктів у сфері трансферу технологій і суб'єктів інноваційної діяльності, то для підтримки формування і розвитку інноваційної інфраструктури слід внести необхідні законодавчі пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази підтримки і розвитку підприємств та організацій інноваційної інфраструктури, а саме до ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність», ст. 1 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», ч. 2 п. 26 ст. 32 Закону України «Про вищу освіту» такі поняття:

студентський бізнес-інкубатор – це складова ЗВО (відділ технопарку, наукового парку, лабораторія, молодіжна неприбуткова організація), яка створюється з метою підтримки молодих науковців і студентів щодо вирішення практичних питань становлення власного бізнесу та шляхом виконання інноваційних стартап-проектів;

студентський інноваційний бізнес-інкубатор – складова ЗВО, яка може бути зареєстрована як юридична особа і створюється з метою дослідження та здійснення експериментальних розробок у сфері суспільних і гуманітарних наук через втілення в життя бізнес-ідей, підготовку до реалізації інноваційної продукції, результатів науково-дослідницької діяльності, в тому числі на комерціалізацію результатів наукових досліджень, створення бізнес-продуктів студентів-підприємців.

Наприкінці зауважимо, що державна підтримка студентських бізнес-інкубаторів здійснена шляхом надання *фінансової підтримки* для утворення бізнес-інкубаторів, інноваційних бізнес-інкубаторів, надасть можливість розвитку мережі бізнес-інкубаторів та сприятиме підвищенню рівня комерціалізації інновацій, зростанню винахідницької та раціоналізаторської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маматова Т. Організаційно-правові засади функціонування академічних бізнес-інкубаторів як інструмент місцевого розвитку. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2013. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2013_2_19.

2. Українська асоціація бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів. URL: <http://www.novekolo.info/index.php/ua/pro-uabiits/statut>.

3. Рогова Е. М. Бизнес-инкубаторы как элементы системы технологического трансфера российских университетов. URL: http://www.zdes.spbu.ru/content/2014/SEBC_publications/Rogova.pdf.

4. Тульчинська С. О. Функціонування студентських бізнес-інкубаторів на базі провідних університетів України. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2015. № 2. С. 134–143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2015_2_13.

5. Сеницына К. С., Рупосов В. Л. Анализ деятельности бизнес-инкубаторов при вузах Сибирского федерального округа и модель повышения эффективности их деятельности. *Вестник ИрГТУ*. № 12 (71). 2012. С. 265–270.

REFERENCES

1. Mamatova T. (2013). Orhanizatsiino-pravovi zasady funktsionuvannia akademichnykh biznes-inkubatoriv yak instrument mistsevoho rozvytku. *Publichne administruvannia: teoriia ta praktyka – Public administration: theory and practice, issue 2*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2013_2_19 [in Ukrainian].

2. Ukrainiska asotsiatsiia biznes-inkubatoriv ta innovatsiinykh tsentriv. URL: <http://www.novekolo.info/index.php/ua/pro-uabiits/statut> [in Ukrainian].

3. Rogova E. M. Biznes-inkubatory kak elementy sistemy tekhnologicheskogo transfera rossiyskikh universitetov. URL: http://www.zdes.spbu.ru/content/2014/SEBC_publications/Rogova.pdf [in Russian].

4. Tulchynska S. O. (2015). Funktsionuvannia studentskykh biznes-inkubatoriv na bazi providnykh universytetiv Ukrainy. *Marketynh i menedzhment innovatsii – Marketing and innovation management, 2, 134–143*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2015_2_13 [in Ukrainian].

5. Sinitsyna K. S., Ruposov V. L. (2012). Analiz deyatelnosti biznes-inkubatorov pri vuzakh Sibirskogo federalnogo okruga i model povysheniya effektivnosti ikh deyatelnosti. *Vestnik IrGTU – ISTU Bulletin, No. 12 (71), 265–270* [in Russian].